

קול צופיין

קול צפין נשא קול יחדו ירגנו

משפטים תשע"ט השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

כי הקים ה' להם שופטים והיה ה' עם השופט

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם

המשפט לאלהים הוא?

אחד הדברים החשובים שהעולם למד מעם ישראל בתחום מערכת המשפט היא לא להשליך את עשיית הצדק על האלוקים. האמירה "כי המשפט לאלהים הוא", והוא בוודאי יעשה את הצדק, היא נכונה כשהיא במקומה, והיא מסוכנת מאוד כשהיא באה לפטור את השופט מהמאמץ לחפש מי איש האמת ומי דובר שקרים. בעיקר היא מסוכנת כשהיא פוטרת את הדיין מהצורך לעמוד מול האנשים החזקים והעשירים שמנצלים את החלשים והעניים.

בגלל שהאחריות היא עלינו, אנו מצווים למנות שופטים בכל עיר ועיר, שנאמר "שפטים ושטרים תתן לך בכל שפך דם". הם צריכים לחקור ולדרוש אחר האמת "והגד לך ושמעתי ודרשתי היטב" (דברים יז ד), ולשפוט בצדק שנאמר: "לא תעשו עול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך" (ויקרא פרק יט טו).

דו-קרב מול משפט צדק

במשך אלפי שנים היה מקובל בקרב הגויים להשליך לשמים את האחריות על משפטי הצדק. לדעתם בני אדם לא מסוגלים לשפוט אמת, ועל כן הם נתנו לאלוקים להחליט. וכיצד היו נותנים לו להכריע? אם לציבור היה ספק אם אדם גנב או אם אישה נאפה, היו זורקים אותם לנהר גועש או לבאר נפט. אם יצאו ממנו בחיים - הרי שהם ישרים ונאמנים. ואם לאו - כנראה שהם אשמים. ההנחה ה"אמונית" הייתה שאלוקים לא יעשה עול.

המשפט הזה היה קיים בעולם במלכות אשור שלפני מתן תורה והמשיך בכל העולם, כולל באירופה. כשאדם היה חשוד בגניבה וכד', היו מאכילים אותו כמות גדולה של לחם וגבינה. אם נתק - הרי שהוא אשם. אם נשאר חי - הרי שהוא צודק. זה היה מקור הסמכות של דו-קרב להחליט מי צודק בין שני ניצים. כך היו מכריעים ספקות עד לפני 150 שנה. גם כאן ההנחה הייתה שאלוקים יצדיק את הצדיק ויאפשר לו להרוג את חברו הרשע בדו-קרב. מיותר לספר כמה עוולות נגרמו בעולם מהשיטה הקלוקלת הזו.

לא תטה משפט אביןך בריבו

התורה מעבירה את האחריות לצדק על בני האדם. היא מזהירה אותנו לא לנצל את העבדים: "וכי יבא איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תחת ידו נקם ינקם". היא מזהירה פעמיים לא להונות גר, כי אין מי שילחם למענו: "וגר לא תונה ולא תלחצנו, כי גרים הייתם בארץ מצרים". כן היא מזהירה לא לענות יתום ובאלמנה: "כל אלקנה ויתום לא תענון". כי דרכו של עולם לנצל את החלש.

כך מזהירה התורה בפרשה זו לא להטות משפט אביון: "לא תטה משפט אביןך בריבו" (שמות כג ו). לא לקחת ריבית מעני: "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימונו עליו נפשך" (שמות פרק כב כד). אל תשליך את האחריות על אלוים שיעשה את הצדק, עשה אותו בעצמך. אלוים יודע שלא נעים לך לריב עם העשיר או עם השליט, ודורש ממך לעשות את הצדק ולא לחכות לצדק משמים. אלוים לא מתיר לנו להסיק מסקנות ולומר כי אם העני, הגר, היתום והאלמנה חלשים, בוודאי הם אשמים בעבירות שבידם ולכן אלוים מעניש אותם.

רוח הטומאה עוברת מן הארץ

הרבה שנים העולם חי עם הקלקול המוסרי המשפטי הזה. ברוך ה' מתקיים בנו "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", וגם הקלקול הזה עובר מהעולם. בעולם הבינו שהמשפט הזה הוא משפט עוול. האנשים מבינים שהאחריות היא עליהם לשפוט צדק, הם צריכים להגן על האינטרסים של העניים מול העשירים והשליטים. לצערנו פה ושם יש עדיין בעולם חברות פרימיטיביות שממשיכות במשפטי העוול הללו, ובהם הבדואים שעושים מבחן לנאשם שנקרא בשעה, שבו הוא נאלץ ללקק ברזל מלובן. אם הוא משקר - תהיה לו כווייה על הלשון, ואם לא - הרי שהוא צודק. וגם את הטיפשות הזאת אנחנו צריכים להעביר מן העולם.

שכינה בצד הדיין שדן דין אמת

משמעות הדברים שלעיל היא לא שאלוקים עזב את הארץ, חלילה. שהרי התורה אומרת: "אם ענה תענה אותו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו; וחרה אפי וחרגתי אתכם בקרב ויהיו נשיכם אלקנות וגנבים יתמים" (שמות כב כ-כג). אלוים נמצא מעל מערכת המשפט לראות אם עשיתם את תפקידכם נאמנה.

זו משמעות הפסוק "אלהים נצב בעדת אל, בקרב אלהים ישפוט" (תהלים פב א), אם הדיינים מתאמצים בכל כוחם לדון דין אמת ולא לשאת פנים, אלוקים יסייע בידם להוציא מתחת ידם דבר מתוקן. "כי לא אצדיק רשע" (שמות כג ז). "בשעה שהדיין יושב ודן באמת, כביכול מניח הקב"ה שמי השמים ומשרה שכינתו בצדו, שנאמר (שופטים ב יח) "כי הקים ה' להם שופטים והיה ה' עם השופט" (שמות רבה ל כד, הרמב"ן שמות כא ז).

להסתלק מדין מרומה

עד כמה חובתו של הדיין שלא לסמוך על הנס אנו שומעים בהלכה שאומרת: "הדיין שבא לפניו דין שיועד שהוא מרומה" דיינו "נראה לו לפי

דעתו שיש בו רמאות, או שאין דעתו סומכת על דברי העדים אף על פי שאינו יכול לפסלן, או שדעתו נוטה שבעל דין זה רמאי ובעל ערמה והשיא את העדים אע"פ שהם כשרים ולפי תומם העידו, וזה הטעם, או שנראה לו מכלל הדברים שיש שם דברים אחרים מסותרים ואינם רוצים לגלותם".

בכל המקרים הללו עליו להתאמץ ולברר יותר לעומק. "לא יאמר: אחתנו ויהיה הקולר תלוי בצואר העדים. כיצד יעשה, ידווש בו ויחקור הרבה בדרישה וחקירה של דיני נפשות". ואם לא הצליח לגלות אם מדובר בתובע רמאי - יסתלק מהתביעה. ואם מדובר בנתבע רמאי - יעשה הכול בשביל לתפוס אותו שישלם מה שצריך לשלם (ח"מ טו ג-ד).

מדיני ממונות השכיחים בימינו

לקיחה מפח אשפה של העירייה

אמנם אם אדם רואה בפח אשפה של העירייה בקבוקים או דבר אחר בעל ערך, אין איסור לקחת אותו, כיון שהעירייה לא אוספת אותו על מנת להשתמש בו שימוש חוזר ולא מתכוונת לקנות את האשפה שהושלכה לתוך הפחים שלה. ולכן מותר לאדם לקחת מפח האשפה אוכל או בגדים או כל דבר שיש לו ערך. ואפילו מוצא שם מטבעות זהב, הרי אלו שלו, כיוון שהעירייה לא כיוונה לקנות את האשפה שהושלכה לתוכה. אמנם אם מדובר בארגז מחזור של העירייה, יש ספק אם מותר לקחת ממנו, כיוון שיש עיריות שמתירות להשתמש בבקבוקים שבמיכלים שלהן ויש שאוסרות. ובכל מקרה, בכל ספק גזילה, לא יסתכן אדם להיקרא ספק גזלן אפילו לא שעה אחת.

חנה ולא שילם

חניה פרטית

האם מי שחנה בלי רשות במקום שאסור לו לחנות צריך לשלם כדין גזילה או לא? ההלכה אומרת כי מי שדר בחצר חברו שלא מדעתו - אם אותה חצר אינה מיועדת להשכרה, לא צריך לשלם. אם היא מיועדת להשכרה - צריך לשלם (שו"ע שסג ו). ולכן מי שחנה בחנייה פרטית של מישוהו אחר, אע"פ שלא עשה כדון, לא צריך לשלם, כי היא לא מיועדת לתשלום ולא מיועדת להשכרה.

חניון שגובה כספים

לעומתו, מי שחונה בחנייה במגרש שגובה כסף על כל חנייה, כולל חניון של בית חולים שמתפרנס מהרווחים של החניון. [א] אם יש שעות בהן החניון פתוח לרווחה - לא צריך לשלם. [ב] אם יש זמן מוגבל שבו מותר לאדם לחנות בלי לשלם - מותר לשוער לאפשר לחונה לא לשלם, אפילו אם עבר מעט את הזמן. [ג] אם אדם הצליח להערים אל בעל החניון וחנה בלי לשלם, הרי זה גזל את בעל החניון וצריך להחזיר. [ד] אמנם אם בשעה שבה אדם לצאת לא היה שם אחראי לגבות כספים ויצא בלי לשלם - הרי זה ויתור של החברה, ואין צורך לחזר אחריהם להחזיר להם את מחיר החנייה.

חנייה במקום שמפריע לתנועה

יש מקומות בעיר שאסור לחנות בהם, כי הם מפריעים לתנועה, ובדרך כלל הם מסומנים באדום-לבן. החונה שם מקבל בדרך כלל דו"ח מהמשטרה. לפעמים, במקרים שהרכב מפריע יותר מדי, המשטרה אף תגרוור את הרכב. אם חנה שם ולא תפסו אותו, אע"פ שעשה שלא כדון, לא צריך לשלם. כי התשלום הוא לא על החנייה אלא קנס.

לקיחת בקבוק מארגז בקבוקים למחזור

דין פרוטה כדין מאה

דין פרוטה כדין מאה, ואסור לגזול אפילו פרוטה מחברו. אמנם בדבר שאדם משער שמוחלים, שהוא דבר מועט ביותר, מותר. ולכן מותר לאדם להטעין פלאפון או מחשב במקום עבודתו או במקום ציבורי כמו בית הכנסת (אמנם צריך לבקש רשות להטעין דבר שלוקח הרבה חשמל. כגון מורכט). ואע"פ שבקבוק ריק עולה 30 אגורות, אסור לקחת בקבוקים ממכל איסוף בקבוקים שנועד לשם כך, כי החברות אומרות במפורש שהן מקפידות על כך, ועל כן זה גזל.

הדין הזה נכון לכל כלי האיסוף של חברות שונות שאוספות ארגזים או נייר כל דבר אחר שעושים בו שימוש חוזר. החברות הללו משקיעות כסף רב בשליחת מושאת לאסוף את תכולת הארגזים, וכל הרווחיות שלהן בנויה על כך שהארגזים הללו מלאים בכמויות מסוימות. על כן אין כל היתר לקחת מהם בלי רשות, גם אם מדובר במוצר בעל ערך נמוך ואף אם חושב להחזיר אחרי השימוש.

חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו

ואע"פ שהבקבוקים הללו נמצאים במיכלים ברשות הרבים, כבר כתב השולחן ערוך: "כליו של אדם, כל מקום שיש לו רשות להניחו, קנה לו, וכיון שנכנסו המטלטלים בתוך הכלי אין אחד מהם יכול לחזור בו והרי זה כמי שהונחו בתוך ביתו" (ב"ב פה ע"א, רמב"ם הל' מכירה פ"ד ה"א, שו"ע חושן משפט סימן ר ג). ויש רשות לחברות הללו להניח את המיכלים שלהן ברשות הרבים. ואע"פ שבשעת הכנסת הבקבוק לארגז לא ידעה מכך החברה, הרי הוא שלה. כפי שפסק השו"ע "חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו אע"פ שאינו עומד שם כיון שהגיעה מתנה לחצירו כאילו זהה בה אחר" (שו"ע חו"מ רמג כ).

אמנם אם נמצאים בקבוקים ליד המיכלים ולא בתוכם, מותר לקחתם, כיוון ששום כלי לא קנה את הבקבוקים לחברה שאוספת אותם, ואע"פ שדעת האנשים ששמו את הבקבוקים הייתה לתת אותם לחברה, לא נוצר קניין. אבל אם אדם תקע את הבקבוק שלו בין החריצים של מיכל האיסוף, ניקנו הבקבוקים על ידי החברה ואסור לקחתם.

לקחת על מנת להחזיר

אסור לאדם לקחת בקבוק על מנת להחזיר יותר מאוחר, כיוון שהגמרא לומדת מהפסוק ביחזקאל (ג טו) "חָבַל יָשִׁיב רָשָׁע - גְּזֵלָה יִשְׁלֹם" - "אף על פי שגזילה משלם - רשע הוא" (בבא קמא ס ע"ב). וכן נפסק "אפילו הלוקח בשאלה, שלא מדעת הבעלים, נקרא גזלן" (שו"ע חושן משפט - סימן שנט ה). ואם לקח בלי רשות - צריך להחזיר מיד ולא להמתין עם הגזילה בידו אפילו רגע אחד, שלא ייקרא רשע אפילו שעה אחת לפני המקום.

חנייה בכחול-לבן

חנייה של עירייה שמתירה לחנות מכוניות לזמן מוגבל בתשלום – יש מסתפקים האם היא חנייה כמו חניון שגובה כספים, שאסור לחנות בלי לשלם, או שהתשלום הוא כדי שאנשים לא יחנו זמן ארוך מדי ובכך ימנעו מאנשים אחרים לחנות שם.

התשובה נמצאת בהודעה שכתובה בדרך כלל על מקומות החנייה הללו, האומרת שמותרים לחנות שם בשעות הלילה או בשבתות וחגים, שאז אין במקום תנועה של אנשים. מכאן למדנו שהמטרה העיקרית של התשלום הוא סידור החנייה של התושבים ולא הרווח של העירייה. כמו כן אפשר ללמוד מכך שהסימון הזה על המדרכות נמצא בדרך כלל במרכזי הערים, וניכר שהוא נועד לגרום לאנשים שלא לחנות שם יותר מדי זמן, ולאפשר לאנשים אחרים לחנות שם לערוך את סידוריהם.

ואע"פ שהמטרה העיקרית היא סדור חניות לתושבים, כל עירייה משתמשת בכספים שהיא גובה מהחונים לצורך פיתוח העיר ורווחת תושביה, על כן מי שחונה שם שלא כדין – צריך להחזיר את מחיר החנייה שלו לעירייה. אמנם אם אדם חונה שם זמן קצר או שהוא יושב בתוך המכונית, אע"פ שהוא תופס מקום חנייה, אין עליו חובה לשלם. כי אנו מעריכים את דעת ראשי הערים והממונים שלא אכפת להם אם אדם חונה שם זמן קצר, ואין ראשי ערים באים לתושביהם בטרוניה לדקדק עליהם כחוט השערה.

חנייה של חנות

יש חנויות המתירות ללקוחותיהן לחנות בלי תשלום. לפעמים הן מתנות את החנייה בקנייה מעל סכום מסוים, ולפעמים הן מתירות לכל קונה לחנות שם. המטרה שלהן היא להקל על הקונים בהן ולמשוך אותם לקנות במקום. אם אדם חנה שם בלי שקנה באותה חנות, חייב לשלם על החנייה. אמנם בשבתות, שאין קונים בחנות, הרי זו כחצר שלא מיועדת להשכרה באותה שעה ולא צריך לשלם. "ואפילו היה רגיל להשכיר, רק שעכשיו לא עבד למיגר, בטר האי שעתא אזלינן". עכשיו החניון לא מיועד להשכרה, ועל כן החניון נחשב כחצר שלא מיועדת להשכרה והחונה באותה שעה לא צריך לשלם.

מתי לא כופים כש"זה נהנה וזה לא חסר"?

ואי אפשר להכריח את בעל החנות לפתוח את החניון בשבתות וחגים, אע"פ שזה נהנה וזה לא חסר, כי המקום ראוי להשכרה, אלא שהבעלים לא רוצים או לא משתלם להם להפעילו בשבת: "ודוקא שכבר דר בו, אבל לא יוכל לכופו לכתחילה שינחנו לדור בו, אע"פ דכופין על מדת סדום במקום שזה נהנה וזה אינו חסר, הני מילי בדבר דאי בעי ליהנות לא יוכל ליהנות. אבל בכי האי גוונא דאי בעי בעל חצר ליהנות ולהרויח להשכיר חצירו היה יכול, אלא שאינו רוצה, אין כופין אותו לעשות בחנם" (רמ"א שם).

קיבל ממכונה יותר ממה שמגיע לו

מכונה שמוכרת מוצרים, כגון ממתקים ומשקאות קלים, ובטעות הקונה קיבל יותר עודף ממה שמגיע לו או יותר מוצרים ממה שמגיע לו, צריך להחזיר למכונה את הכסף אם זה אפשרי. ואם אי אפשר להחזיר, אין עליו חובה לחפש את בעלי המכונה ולהחזיר להם את המוצרים או את הכסף, כיוון שהטרחת בחיפוש בעל המכונה היא בדרך כלל הרבה יותר גדולה מהסכום שיוצא מהמכונה בגלל תקלה.

מותר לאדם לקחת את הכסף ואת המוצרים שיוצאים מהמכונה, כיוון שהבעלים מודעים לכך שתקלות כאלה מתרחשות, והם מתיישרים ממנו. ואע"פ שהבעלים לא יודעים שאבד להם, ולכאורה זה ייאוש שלא מודעת, כבר נאמר בגמרא (ב"מ כב ע"ב) כי תמרים שעפים ברוח, אדם מתיישר מהם לכשיפלו כי מצוי שהם יפלו וזה נקרא לדעת. וגם במקרה זה בעל המכונה יודע שלפעמים המכונה מוציאה עודף מיותר והוא מתיישר ממנו. ואף שהכסף נמצא בקערית העודף שבתוך המכונה של החברה, הריהו כהפקר כיוון שקערית העודף נקראת מקום שאינו שמוור (נתיבות רנט, א).

קטן שגנב

אם אדם בקטנותו נכנס לאוטובוס בלי לשלם, או גנב ממכולת או בכל אופן אחר – אם הדבר הגזול עדיין קיים, צריך להחזירו. ואם הוא גנב סוכריות ואכלן או כסף ובזבזו, לא חייב לשלם. כך כתוב בשו"ע: "קטן שגנב, מחזירין קרן לבעלים אם הוא בעין; ואם אינו בעין, פטור אף לאחר שייגדל" (שו"ע חו"מ שמוט ג). אמנם כתב הרמ"א (או"ח שמוט משם תרומת הדשן): "אע"פ שאין צריך תשובה כשיגדל, מכל מקום טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה". לכן ראוי להחזיר חלק מהכסף ולבקש מחילה על המעשים הללו.

שניים במחיר אחד

מי שקנה מוצר באינטרנט, וכיוון שהמוצר לא הגיע בזמן הוא התקשר לחברה המוכרת ושלחו לו שנית את המוצר, ולבסוף קיבל שני מוצרים, למרות שהוא שילם על אחד – צריך להחזיר או לשלם על המוצר השני.

לפי איזה שער משלם?

כשמשלם לחברה המוכרת על הפריט השני לא משלם כפי המחיר הזול שהחברה קנתה אותו, אלא לפי המחיר של המוצר במקום שבו הוא נמצא. כן נפסק בשו"ע (חושן משפט - סימן קג. סימן ט"ז).

אמנם אם המוצר נמכר במחירים שונים, משמע מהגמרא (ב"מ צט ע"ב) שמשלם במחיר הנמוך ביותר שיש באותו מקום: "אמר שמואל האי מאן דגזיל חביצא דתמרי מחבירו ואית בה חמשים תמרי. אגב הדדי - מזדבנן בחמשים נכי חדא. חדא חדא - מזדבנן בחמשים. להדיא משלם חמשים נכי חדא". מי שקנה גוש תמרים שיש בו 50 תמרים, וכשהוא גוש הוא נמכר ב-49 וכשהתמרים נמכרים אחד אחד הם נמכרים ב-50, משלם 49.

**האמירה "כי
המשפט
לאלהים הוא",
והוא בוודאי
יעשה את
הצדק, היא
נכונה כשהיא
במקומה, והיא
מסוכנת מאוד
כשהיא באה
לפטור את
השופט
מהמאמץ
לחפש מי
איש האמת
ומי דובר
שקרים**

שאל חפץ והתקלקל תוך כדי שימוש

מתה מחמת מלאכה – פטור

ההלכה אומרת כי בהמה שמתה מחמת מלאכה – פטור השואל לשלם על הנזק אם נגרם מחמת השימוש הרגיל בחפץ שלשמו הושאל (שו"ע חושן משפט - סימן שמו). ובלבד שלא ישנה השואל מדרך השימוש של החפץ. שאם שאל רכב, לא ייסע בו בלי שמן או בלי מים, ולא ייסע בו בדרכי עפר ולא יאמצנו יותר מדי. ולכן אם אדם שואל כלי עבודה מחברו, כגון מקדחה, אם השתמש בה כדרכה ולא אימץ אותה יותר מדי והתקלקלה – פטור מלשלם.

מכוונות תשלום שהתקלקלו

לא שילם על נסיעה ברכבת או באוטובוס

מי שעלה על אוטובוס או על רכבת ולא שילם – אם לא שילם כי לא היה לו, הרי זה גזול וחייב לשלם. ואם נתפס וקיבל קנס – חייב לשלם את הקנס, ואפילו עבר זמן רב מאז. אמנם אם המכשיר לתיקוף הכרטיס היה מקולקל ולא שילם, והנהג אפשר לו לעלות, לא צריך לחזור ולשלם, כיוון שהאחריות על הפעלת שירות הנסיעות היא חובה של החברה כלפי העירייה אע"פ שהמכשירים לתשלום מקולקלים, ואין חובה על האדם לחזור ולשלם על כך.

הגמרא (בבא מציעא צ"א ע"א) מספרת על אדם ששאל חתול כדי שיטרוף עכברים בביתו, והחתול מת, או בגלל שהעכברים טרפו אותו, או בגלל שאכל עכברים יותר מכפי יכולתו. הגמרא אומרת שלמרות שזה משונה, זה נקרא מותר מחמת מלאכה. וכך נפסק בטור שו"ע (חושן משפט - סימן שט). מכאן למד בעל תרומות הדשן (סימן שכה), שהשואל כלי זין כדי להילחם בהם, ונפלו בני העיר ביד השונאים ולקחו להם כלי הזין, פטורים מלשלם על הכלים, כיון שנחשב למתה מחמת מלאכה (וראה ש"ך שם ס"ק ו' שחולק). ומכאן שהשואל מטרייה ונשברה מחמת הרוח, אם היא נשברה תוך כדי שימוש רגיל ברוח שהמטרייה אמורה לעמוד בה, השואל פטור מדין מתה מחמת מלאכה, כיון שהאונס אינו מחמת מחזיק המטרייה אלא ישירות למטרייה. לעומת זאת, אם השואל השתמש בה ברוח שהמטרייה אינה אמורה לעמוד בה, או אם השואל הרגיש שהרוח עומדת להרוס המטרייה ולא מיהר לקפל אותה, חייב כיוון שפשע.

ביוש (שיימינג) ברשת

ביוש משום נקמה

אדם שקנה חפץ בחנות, או דרך הרשת, וקיבל שירות גרוע או מוצר גרוע, האם מותר לו לפרסם שהחברה הפלוגנית לא טובה על מנת להזהיר אחרים, או שאסור משום "לא תלך רכיל בעמך"? החפץ חיים בהלכות לשון הרע (כלל י' אות יא) כותב כי אסור לכתוב רע על סוחר מסיבת הנקמה. "ומה מאד יש לזהר, שלא להתיר לעצמו לספר לאחרים, איך שהיה לו עסק עם פלוני ופלני, וגילו, או עשקו בזה ובה האפו, או שחרפו, או צערו וכיוצא בזה, ואפילו אם הוא יודע בעצמו, שאינו מושקר בספור הזה". ואם הוא מסתתר תחת שמות בדויים, הרי הוא עובר על "ארוי מפה רעהו בסתר ואמר כל העם אמן". ואם כדי לקדם מכירות כותב אדם על מוצר שהוא טוב ובאמת המוצר לא טוב, הרי הוא עובר על "ארוי משגה עור בדרך ואמר כל העם אמן".

אם לתועלת - מותר בשבע תנאים

אדם שנוצל על ידי מוכר ורוצה שהמוכר ישלם לו מה שמגיע לו ומפרסם את הסיפור, או שהוא מפרסם כדי להזהיר אחרים, מותר לו לפרסם בשבעה תנאים.

א) שיהיה בטוח שפלוני אשם ולא על ידי שמועות שיראה זה הדבר בעצמו, ולא על ידי שמישהו מאחרים, אם לא שנתקבר לו אחר כך, שהדבר אמת. ב) שיתבונן שבאמת הצדק איתו ולא עם המוכר. יתבונן היטב מתחילה על פי דרכי התורה אם הדין עמו, ושהצד השני הוא הגולן והמזיק והמבייש וכיוצא בזה. כי לפעמים אדם מחזיק מעצמו צודק רק בגלל שהוא קרוב לעצמו, אבל הצדק באמת עם המוכר ולא איתו. ג) לנסות לדבר עם המוכר קודם. ובקשון רבה, אולי יוכל להועיל לו, ויטיב על יד זה את דבריו, ואם לא ישימוע לו, אז יודיע לרבים את אשמת האיש הזה, מה שהזיד על רעהו.

ד) שלא יגדיל העוולה יותר ממה שהיא. לפעמים אדם קצת מגזיש כדי שייאמינו לו. וזה אסור. ולפעמים אדם מחסיר פרט חשוב כדי שיישמע אמת, וגם זה אסור.

ה) שייבן לתועלת ולא לנקמה. שאם יש לו חשבון של קנאה או שנאה עם החברה הזאת, או שיש לו תחרות כלכלית איתה - בוודאי שאסור.

ו) לחפש פתרון בלי לדבר או לכתוב עליו לשון הרע. ואם חייב לספר, שיספר רק את המעט ההכרחי.

ז) שלא ייגרם לאדם נזק גדול הרבה יותר ממה שצריך. וכבר ראיתי אנשים שבגלל מחלוקת כספית הלשינו על חבריהם למס הכנסה וגרמו להם נזק גדול על טעות קטנה שעשו במכירת חפץ או בהזיק אחר.

ובימינו צריכים מאוד להזהר בכל הביוש ברשת, שאנשים מתירים לעצמם להכות את חבריהם בסתר, כשלא רואים אותם ולא יודעים מי הם, כיוון שמתראים בשמות אחרים. ויהי רצון שמתוך הזהירות בכל ההלכות הללו של בין אדם לחברו יתקיים בנו "ציון במשפט תפדה ושבך בצדקה", אמן ואמן.

סיפורים על הרב זצ"ל

אם תוכיה

הסיפור שהיה לי עם מרן הרב אליהו זצ"ל לא הסתיים כל כך טוב. אבל העובדה שהוא לא הסתיים טוב לא מורידה מגדולתו של הרב. נראה שמשמים הייתי צריך להפסיד.

הייתה כנגדי תביעה ממונית ממושהו שהייתי חייב לו כסף, והוא תבע ממני הרבה יותר ממה שהייתי חייב לו. הוא תבע אותי בשפט, והשופט הציע לנו ללכת לבוררות. שנינו הסכמנו להצעת השופט, כי הבנו שכך אפשר לברר את הצדק ביתר מהירות ובקלות. הבורר שמע את הטענות שלו, אני סתרתי את טענותיו והבאתי מסמכים שמוכיחים כי החוב שלי הוא הרבה יותר קטן ממה שהוא תובע, ושמתחילי שכך הם פני הדברים. עד שהגיע בדואר פסק הדין וחשכו עיני. הבורר קיבל את כל טענותיו של הצד השני וחייב אותי בסכום כסף הרבה יותר גדול ממה שהייתי חייב באמת.

הגעתי לרב זצ"ל וסיפרתי לו את כל הסיפור. הרב רהר קצת ואמר לי: אתה חייב לשלם את הכול, הדרך היחידה שלך לקבל פסק דין מתוקן תהיה אם תוכיה שהבורר הזה לא אמין ולא נקי ויש לו קשר עקיף לצד השני.

לא חשבתי שיש קשר כלשהו בין הבורר לבין הצד השני, אבל אחרי הדברים של הרב שכרתי משרד חקירות, והם מצאו כי הבורר נתן הלוואה של 400 אלף שקל לצד השני במהלך הבוררות, וקיבל ריבית של 70 אלף שקל בכל שנה.

אין ספק, הבורר נגוע, הוא לא פועל בנקיות. יש לו קשר מסחרי עם הצד השני. הוא נותן לו הלוואה בריבית שלא מקובלת אפילו בשוק שחור. ברור שזה סוג של שוחד במסווה של עסקה עם ריבית. שמחתי על הממצא כמוצא שלל רב ותבעתי בבית המשפט ביטול פסק הבוררות. השופט שראה את הממצאים ביטל את פסק הדין.

אבל הצד השני לא הרפה ותבע בבית המשפט העליון לקיים את פסק הדין של הבוררים. גם כאן הייתי בטוח כי אחרי שנתגלה השקר של הצד השני ביחד עם הבורר אין לי ממה לחשוש. אבל השופטים בבית המשפט העליון קבעו שהבוררות קיימת, כיוון שלא הוכחתי שהבורר שיקר בגלל השוחד. חבל שאין בתי דין שפוסקים על פי ההלכה.

תשובה כהלכה

כשרות לצמחית. למה נשים פסולות לעדות? הכלל הזה הוא כל כך לא נכון. ביותר מ-99% בחיים נשים נאמנות לכל. כולל בדברים היותר משמעותיים. החל מכשרות של אוכל ועד כשרות של אדם אם הוא כשר או ממזר. כהן גדול או נזיר. נשים יכולות להיות משגיחות כשרות ונאמנות להעיד על מותו של אדם כדי להתיר את אשתו להינשא בשנית. הבטיח היחידה היא על זמן העדים בבית משפט, בחלק מהמקרים. אם היית עומדת פעם על זמן העדים בבית משפט - היית מבינה למה זה לא מתאים לנשים.

תורה פסוק. מה ההלכה לגבי תחנות ספרי תורה? האם לא עדיף לתתם את הכסף למשפחות נזקקות? למה בכלל אנשים רואים עניין בזה לתתם ספר תורה בשעה שיש ילדים רעבים בארצנו? גם לתת אוכל לנזקקים זה חשוב וגם ללמוד תורה זה חשוב. במדינות שאין בהן ערכים, כמו ונצואלה, יכול להיות עושר גדול ורעב גדול עוד יותר. במקום שאין ערכים - יכולים אנשים להירצח ברחובות בלי משפט. ראה עזה וחבריה. במקום שאין ערכים יכולים להמית אנשים בגז בהפצצות חסרות הבחנה. ראה סוריה. לכן מאוד חשוב שיהיו תורה וערכים וסדר אנשי.

מסכת אורח חיים. הרב יכול להסביר לי את המשפט "יצר האדם רע מנעוריו"? הרי הקב"ה מאמין בנו כבני אדם, אז איך קרה שהוא אומר משפט כזה? כוח היצר הרע הוא הכוח של התינוק לדאוג לעצמו, וכוח היצר הטוב הוא לקחת בחשבון ערכים נוספים. הכינוי רע הוא רק באופן יחסי. לא רע מוחלט, חלילה, אלא מידות שצריך לתקן כל ימי חיינו.

ספרו החדש של הרב שמואל אליהו

נבואות מתגשמות בישראל

למעלה מ-30 נבואות מתגשמות לנגד עינינו. הספר מביא תנאים מומלאים מוגשים בטבלאות ותנאים ונרבים שמראים את נגדל הנוס

למי שרוצה להשיג עותק
"ספר הנבואות" הרב שמואל אליהו
hanevuah.co.il